

practicum, et speculativum, ut explicatum est.

XV. Ad confirmationem respondetur D. Thomam distinguere practicum et speculativum, quando sunt differentie essentialis ex parte objecti, seu finis intrinseci; at vero speculativum, et practicum secundum quid, id est, quantum ad aliquem modum, seu conditionem extrinsecam pertinentem ad usum, et exercitium scientiæ, ita quod non solum scientia ipsa sit practica, sed etiam intentio, ususque scientiæ practicus sit, et cum applicatione ad opus, ex hac parte distingui potest practicum, et speculativum accidentaliter. Itaque quando Div. Thomas dicit considerationem aliquam esse speculativam ex fine, et posse esse practicam ex fine, idque docet esse practicum, et speculativum secundum quid, loquitur de speculativo, et practico ex parte scientis, seu quantum ad intentionem, et usum scientis, non ex parte scientiæ, secundum specificationem ejus. Cum vero dicit, quod quando ordinatur ad finem operationis, est simpliciter practica, simpliciter non est idem quod absolute, et quantum ad substantiam; hoc enim habet ex fine scientiæ, seu ex parte objecti secundum se, sed simpliciter est idem, quod omnibus modis, quia tunc, tam ex parte scientiæ, quam ex parte scientis practica est. Ad id vero, quod dicitur a signo respondetur directionem non esse extrinsecam ipsi cognitioni, sed essentialiter est ipsa cognitio, fit enim directio ordinando aliquid, et denuntiando ut fiat, et utrumque cognitionis est, hac enim ratione docet D. Thomas 1-2, q. xvii, art. 1, imperium esse actum intellectus, quia ordinat, et denuntiat. Quia vero in tali ordinatione imperativa etiam includitur efficacia movendi, quæ a voluntate originatur, ideo ordinatio ut efficax,

addit supra cognitionem aliquid extra genus ejus, scilicet motionem voluntatis: intuitivum autem, et abstractivum non differunt intrinsece loquendo per diversam manifestationem, et lumen, sed per diversam conditionem ex parte terminationis objecti, quia scilicet objectum est in se existens, quando cognoscitur, et coexistens cognitioni, vel non est existens, non quia magis vel minus penetratur, sed stante eadem penetratione, et manifestatione per hoc solum, quod sit præsens, vel non sit præsens redditur intuitivum, vel abstractivum. Quod vero additur, quod si Deus daret facultatem faciendi aliquid sufficeret notitia speculativa ante habita cum illa facultate ad faciendum, dico non sufficere puram speculationem, sed requiri dictamen directivum, et hoc si non adderetur cum illa nova facultate, nunquam aliquid fieret.

XVI. Secundo, arguitur ad probandum, quod theologia non est simul speculativa, et practica formaliter, et proprie. Nam theologia pure est scientia, et non prudentia, ergo est mere speculativa, et non practica. Antecedens est certum, quia si theologia esset prudentia non requireretur alia virtus prudentiæ præter ipsam; constat autem posse esse magnum theologum, et valde imprudentem, seu peccatorem. Et quia alias corrumpetur theologia per peccatum, sicut corrumpitur dictamen prudentiæ si theologia esset prudentia. Consequens autem patet, quia inter habitus practicos solum numeratur prudentia circa agibilia, et ars circa factibilia; scientia autem ut scientia non est virtus practica, etiamsi versetur circa materiam moralem, quia procedit resolutive modo, definiendo, et dividendo, non movendo. Confirmatur, quia cognitio pure speculativa suf-

ficit regulare amorem, et virtutes; ergo non bene colligitur, quod theologia sit practica ex eo, quod regulat amorem Dei, et virtutes. Antecedens probatur, quia Deus per notitiam, quam de se regulat amorem sui, et tamen notitia, quam de se habet est pure speculativa, ut docet S. Thomas 1 par. qu. xiv, art. vi, ergo sufficit speculativa cognitio ad regulandum amorem Dei, et virtutes. Confirmatur secundo, quia theologia solum secundario est practica, scilicet respectu objecti secundarii, id est, operationum nostrarum, nam primum est Deus; ergo solum secundum quid est practica.

XVII. Respondetur theologiam non esse prudentiam proxime, et formaliter, sed directive et architectonice, nam ut dicit Divus Thomas 2-2, quæst. ix, art. iii: « Per scientiam credibilem, et eorum, quæ ad credibilia consequuntur in agendis. » Et quæst. xvi, art. ii ad secundum, inquit: « Quod scientia, et intellectus fidelium Dei consistit in præceptis legis. » Et quæst. lii, art. ii ad secundum dicit: « Quod donum scientiæ directe non respondet prudentiæ, cum sit in speculativis, sed per quamdam extensionem eam adjuvat. » Sic ergo theologia dirigit prudentiam et ideo architectonice se habet ad illam; sicut enim fides dirigit prudentiam in quantum credendo dirigit vitam nostram, sic theologia discurrendo circa ea quæ fidei sunt, et circa præcepta, quæ traduntur in Scriptura, etiam habet instruere vitam nostram, et dirigere prudentiam; formantur enim discursus prudentiales consulendo theologiam, quæ explicat fidem etiam in his, quæ pertinent ad instructionem morum. Unde sicut fides, quatenus est practica, et per dilectionem operatur, habet dirigere prudentiam, et ea quæ ad mores nostros pertinent; ita theologia quatenus

explicat fidem etiam in his, quæ practica sunt habet dirigere prudentiam. Et cum dicitur, quod non datur scientia practica, nisi habeat adjunctam prudentiam, respondetur quod scientia, quæ tantum fundatur in principiis naturalis ordinis non est practica, sed distinguitur a prudentia; quæ vero habet pro principiis res fidei, illa etiam est practica, habetque rationem prudentiæ, non proxime formaliter, sed regulative, quatenus explicat fidem, qua dirigere potest prudentiam, non solum ut speculativa est, sed ut practica. Et cum dicitur, quod potest aliquis esse theologus, et valde imprudens, et peccator, respondetur quod tunc manet theologia sine exercitio practico, et extensione actuali ad res practicas, non tamen sine essentiali ratione practici; sicut etiam fides potest dari in peccatore sine hoc, quod actu se extendat ad exercitium practicum, sive ad virtutes, quod est amittere, non aliquam perfectionem intrinsecam, sed solum extensionem actualem, et exercitium circa ordinationem, et regulationem practicam virtutum. Eodem modo se habet theologia, quæ in peccatore solum amittit actualem extensionem, et exercitium practicum circa regulationem prudentiæ, et virtutum.

XVIII. Ad confirmationem negatur antecedens. Ad probationem dicitur, quod Deus respectu amoris sui non indiget prudentia neque regula aliqua practice directiva, quia amor ille necessarius est neque regulatur arbitrio, seu prudentia, sed simplici cognitione sui; respectu vero amoris creaturarum, scientia Dei non solum est speculativa, sed practica. Ad secundam confirmationem respondetur, quod theologia, tam respectu sui objecti primarii quam secundarii, speculativa est, et practica, nam licet primum ob-

jectum, quod est Deus, non sit operabile operatione factiva, est tamen attingibile operatione morali, per amorem tamquam finis ultimus, et regula actionum nostrarum, et sic practica cognoscibilis; similiter virtutes, et operationes nostræ etiam sunt speculabiles, et de earum natura, et quidditate disserit theologus, et regulative etiam, atque directive se extendit ad practicandum de illis, imo non repugnat quantum est ratione formali eundem actum theologiæ esse simul practicum, et speculativum, sicut unico actu fides potest credere Deo, et inflammare in amorem ejus, ad illumque ordinare actus virtutum, licet aliquando ex parte subjecti propter aliquod impedimentum, seu limitationem, aut fatigationem, non semper possit se explicare theologia in rationem practici, et speculativi simul.

XIX. Ultimo, arguitur ad probationem quod speculativum, et practicum theologiæ non est aliquid eminentius, et simul formaliter tale, nam speculativum, quod est in theologia eisdem regulis regulatur, quibus speculativum in aliis scientiis, scilicet ab eadem logica, quæ regulas speculationis omnibus scientiis præbet. Nec potest dici, quod invenitur in theologia illud speculativum remota imperfectione, et limitatione. Nam contra est, quia speculativum illud, quod invenitur in scientiis inferioribus est perfectio simpliciter, et est principium practici; ergo non est cur negetur theologiæ ex defectu perfectionis. Confirmatur, quia esse eminenter tale, et formaliter tale opponuntur inter se, sicut sol non potest esse formaliter calidus, et eminenter. Nec tenet exemplum de anima rationali, quæ simul est vegetativa formaliter, et eminenter, nam vegetativum, et sensitivum animæ non sunt species, seu genera, sed gradus convenien-

tes eidem formæ; speculativum autem, et practicum non se habent, ut gradus in scientiis, sed ut species distinctæ intra idem genus; ergo non possunt formaliter convenire theologiæ, nisi ponatur sub utroque genere, sed si conveniunt, solum erit virtualiter. Neque est necesse id ponere, ex eo quod theologia dirigit ad finem virtutum, nam alias etiam philosophia moralis esset simul practica, et speculativa, quia non solum speculatur naturam virtutum, sed ad earum exercitium dirigit. Ac denique theologia non est proxima regula praxis, sed id pertinet ad prudentiam; ergo non est formaliter practica, sed tantum virtualiter, et remote.

XX. Respondetur speculativum theologiæ eisdem regulis regulari, quibus aliæ scientiæ speculativæ, scilicet logicalibus, sed non eadem limitatione, qua aliæ scientiæ, sed cum majori eminentia, quatenus non sistit in speculatione, sed extenditur etiam ad praxim, sicut in homine vegetativum utitur eisdem instrumentis, quibus alia animalia, scilicet calore, et frigore, aliisque qualitatibus, non tamen limitatur ad hoc solum, sed eminentiam habet ad gradum sensitivum, et rationalem. Ad replicam respondetur, quod speculativum ex suo genere est perfectio simpliciter, et sic invenitur in Deo, et participatur in fide, et theologia cum eminentia dicta. Ut autem invenitur in inferioribus est admixtum limitationi, et imperfectioni, et hæc separatur in forma altiori, in qua sine tali limitatione invenitur. Et in inferioribus habitibus speculativum est principium practici, tamquam sibi extrinseci; in superiori autem forma est principium practici, non per realem causationem, sed per virtualement, sicut in Deo unum attributum dicitur ratio alterius, et in ente

ipsa entitas est ratio boni, et veri.

XXI. Ad confirmationem negatur antecedens. Ad primam probationem respondetur, quod eminenter, et formaliter non opponuntur, nisi quando ly formaliter importat aliquam imperfectionem ex genere suo, quæ cum eminentia stare non potest; quando autem ex suo genere formalitas non importat imperfectionem, sed solum habet illam adjunctam ex aliqua ratione inferiori, tunc in forma eminenti manet formalitas illius generis, depurata tamen ab imperfectione, et illa forma dicitur eminenter habere, id quod est in inferiori, comparisonem ad imperfectionem, qua invenitur in inferiori. Ad secundam probationem, quando dicitur, quod duæ species oppositæ non possunt contineri in forma superiori, sed solum duo gradus, distinguo secundum illas conditiones, et rationes, quibus illæ species inter se sunt limitatæ, et imperfectæ, et diversificatæ, transeat; secundum rationem, qua præcise perfectionem dicunt ex genere suo, nego. Et sic non repugnat, quod non tam species ipse inferiores, quam earum perfectio invenitur in aliqua forma eminenti, semotis imperfectionibus, sicut in Deo invenitur, species prudentiæ, et scientiæ formaliter, cum eminentia tamen removente imperfectionem, et limitationem, quam habent in nobis, ubi tamquam species distinctæ inveniantur. Unde similiter non repugnat in formis supernaturalis ordinis participare suo modo hanc eminentiam divinam, ut in se habeant per modum unius, ea quæ secundum diversas species limitate, et imperfecte inveniantur in inferioribus, ad hoc enim reducit Div. Thomas in hac quæstione, articulo quinto, quod theologia nostra sit simul practica, et speculativa, et similiter donum sapientiæ 2-2, quæst. XLV,

artic. III, ad primum. Cum autem dicitur, quod theologia non potest poni in utroque genere, respondetur verum esse, quod non ponitur directe in genere practico, vel speculativo ordinis inferioris, sed in genere scientiæ superioris, quæ originatur ex principiis supernaturalibus, et sic habet pertinere ad aliud genus tertium, nempe, nec practici tantum, nec speculativi tantum, sed ad genus, seu speciem eminentiorem utroque. Practicum autem, et speculativum solum sunt differentiæ adæquatæ generis naturalis, et in scientiis, quæ sunt præcise ordinis naturalis.

XXII. Sed dices: Cur similiter omnes virtutes supernaturales, ut donum sapientiæ, et scientiæ, sicut sunt practicum, et speculativum ex participatione divina, ita etiam non erunt una sola virtus, quæ simul sit sapientia, et scientia, etc. quia hæc omnia in Deo sunt unum? Respondetur quod de istis supernaturalibus non possumus reddere rationem ex solo nostro discursu, sed ex revelatione per quam nobis constat de illis. Ex revelatione autem constat nobis fidem non solum esse speculativam, sed etiam practicam, tum quia per dilectionem operatur una existens, quia dicitur una fides, unum baptisma, etc. tum quia dependet a pia affectione voluntatis, et consequenter subordinatur practicæ cognitioni dirigenti piam affectionem. Si autem fides est simul practica, etiam id conveniet theologiæ, quæ ex illa derivatur, et donis Spiritus Sancti quæ illi deserviunt. Quod vero sint una sola virtus donum sapientiæ, et scientiæ, aliaque similia dona, et virtutes, hoc non constat nobis ex revelatione, sed potius oppositum, quia distinguuntur septem dona Spiritus Sancti Isaïæ XI, et tres virtutes theologicæ II ad Corinth. XII: *Manent f.*

des, spes, charitas, tria hæc. Unde non possumus hæc omnia redigere in unam virtutem, sicut possumus uni tribuere practicum, et speculativum.

XXIII. Ad ultimam probationem dicitur, quod philosophia non habet dirigere finem virtutum, neque de ipso finet ractare sub ratione boni, et virtutis, licet tractet sub ratione veri, et quidditatis, tractare enim de illis sub ratione convenientis, et boni, pertinet quantum ad principia ad syndæresim, et quantum ad applicationem mediorum ad prudentiam. Theologia autem licet non sit proxima regula praxis per modum imperii, et applicationis, id enim facit prudentia, tamen quantum ad regulationem etiam ordinat de illa, quia sicut synesis, et gnome judicant de his, de quibus præcipit prudentia, ita id facit theologia superiori modo ordinando ista iudicia synesis, et gnomæ, quia id, quod facit fides circa illa credendo, facit theologia explicando fidem.

ARTICULUS XI.

Utrum deus sub ratione deitatis sit subjectum theologiæ?

I. Ut punctus difficultatis resolvatur supponendum est, quod in qualibet scientia differunt subjectum, et objectum, et in utroque potest inveniri id quod est formale, et quod est materiale. Objectum scientiæ est aliquid complexum, scilicet id quod per scientiam manifestatur, tamquam illatum, et probatum, scilicet conclusiones, ut docet S. Thomas 2-2, quæst. 1, art. 1, scientia enim non cognoscit, nisi probando et inferendo. Quod autem infertur, et probatur est conclusio illata: conclusio autem est aliquid complexum, in quo aliquod prædicatum dicitur de aliquo subjecto, et illa propositio, seu conclu-

sio illata dicitur objectum scibile, id est, id quod scitur, et infertur in aliqua scientia. Subjectum autem est illud de quo in conclusione prædicata aliqua, seu passiones inferuntur, et probantur, et quia conclusio illata infertur ex aliis prioribus propositionibus, quæ circa idem subjectum aliquid continent ex quo tamquam per connexionem inferitur id quod in conclusione prædicatur, ideo principia, et conclusiones in scientia circa idem subjectum versantur, sed in principiis prædicantur ea, quæ sunt per se nota sicut prædicata essentialia, seu definitiones, quæ non probantur per aliud medium; in conclusione autem ea, quæ ex istis inferuntur scilicet passiones.

II. Distinctio autem materialis, et formalis in objecto, et subjecto, ex eo explicatur, quod objectum materiale est illa propositio, quæ per illationem probatur et scitur tamquam veritas illata; formale vero est ratio illa sub qua, et per quam illustratur, et manifestatur talis conclusio, quæ utique, in principiis inferentibus, invenitur tamquam in medio probativo conclusionis. Et de hoc jam supra diximus, in theologia esse revelationem virtualement, id est, principia fidei, quatenus habent rationem medii probativi alicujus conclusionis. Subjectum materiale est res illa, de qua aliquid demonstratur in aliqua scientia, formale vero est illa habitudo, seu ratio, secundum quam subjecta illa considerantur in tali scientia, et illud subjectum cui primo, et per se convenit talis habitudo dicitur subjectum principale, seu attributionis v. g. in philosophia, quæ agit de tam diversis corporibus, sicut sunt cælum, et elementum, et mixta, non quidem sub omni ratione, sed quatenus mobilia. Metaphysica agit non solum de corporibus, sed etiam de immaterialibus quatenus habent

rationem entis. Et ideo in philosophia, ipsa corpora sunt subjectum materiale, et ly mobile formale: et res omnes sunt subjectum materiale metaphysiæ; ratio vero entis formale, et subjectum principale Deus, seu primum ens. Inquirimus ergo, quodnam sit subjectum theologiæ, tam formale, quam materiale.

III. Omissis ergo antiquorum opinionibus, quarum aliquas refert S. Thomas, in 1 dist. 1, quæst. 1, articulo 4, et in præsentis articulo septimo ubi inquit: « Assignare aliquos diversa subjecta attendentes ad ea, quæ tractantur in ista scientia, non ad rationem secundum quam considerantur, » aliæque sententiæ videri possunt apud magistrum Bagnez et Nazarium, et Gonzalez hic super istum articulum septimum; Vazquez, disp. x; Granados, disp. II primi tractatus.

IV. Sit ergo conclusio, subjectum attributionis et formale adæquatum est Deus secundum absolutam rationem deitatis, non sub aliquo attributo tantum; subjectum vero adæquatum materiale extensive est quodcumque revelabile a Deo, prout subest virtuali revelationi divinæ. In hac sententia jam fere omnes conveniunt. Et qui olim aliud subjectum assignaverunt in theologia, consideraverunt diversas res, quæ in hac scientia tractantur, non vero rationem ultimam formalem secundum quam pertinent ad hanc scientiam, scilicet in ordine ad Deum, vel quia est Deus, vel quia est aliquid Dei. Ratio sumitur ex D. Thoma hic articulo septimo, quia theologia est scientia de Deo deducta ex principiis fidei, fides autem habet pro objecto de quo credit Deum: ergo Deus secundum ipsam rationem deitatis est subjectum theologiæ. Major est manifesta, nam theologia significat scientiam de Deo, et ex princi-

piis fidei deducit suas conclusiones, ut hactenus explicatum est. Minor vero probatur, quia illud est subjectum fidei primum, et formale, quod est subjectum visionis in gloria; id enim creditur per fidem, quod manifestatur in illa visione, ibi autem subjectum, circa quod est visio beatificans est Deus in ratione deitatis; reliqua vero, quæ per fidem creduntur, vel in theologia tractantur, et solum tractantur, ut sunt aliquid Dei, vel ut pertinet ad ejus mysteria: unde etiam humanitas Christi, quæ maxime cognoscitur in hac scientia non propter se ultimo cognoscitur, sed ut per illam ad Dei cognitionem ducamur. At vero Deus ita cognoscitur in hac scientia, quod propter se ipsum, et non propter aliam rationem ulteriorem cognoscitur; ergo Deus habet rationem subjecti formalis, et principalis. Unde etiam confirmatur, quia hæc scientia non incipit ab effectibus creatis, ut tendat ad Deum, sicut scientia naturalis, sed incipit a Deo immediate prout revelatur per fidem, ergo Deus est subjectum primum, et per se, de quo agit theologia, quia idem est subjectum scientiæ, et principiorum ejus; ergo sicut fides quæ præbet principia theologiæ agit de Deo tamquam de primario subjecto, et per se, ita et theologia, licet enim de eodem subjecto materiali possint esse diversæ scientiæ, tamen de eodem subjecto formali, de quo agunt principia alicujus scientiæ, necessario debet agere ipsa scientia.

V. Nec obstat quod objectum formale fidei non est Deus sub ratione deitatis, sed sub ratione veritatis primæ, ut testificantis, ergo similiter objectum theologiæ non potest esse Deus sub ratione deitatis, sed sub ratione veritatis revelantis. Respondetur quod veritas prima revelans dicitur esse objectum formale